

- (1) HARTMANN (H) Comments on the Psychoanalytic Theory of the Ego, in *Psychoanalytic Study of the Child*, vol V, p 84-5
- (2) JANET (P) *L'automatisme psychologique*, Alcan, Paris, 1889, p. 367
- (3) JANET (P) *L'état mental des hystériques*, Alcan, Paris, 1893-94, p 443 (de la 2e éd., 1911).
- (4) BREUER (J) et FREUD (S.). a) G W , I, 295-6, S E., II, 291; Fr., 236 – b) G W , I, 280, S E , II, 278, Fr , 225 – c) G W , I, 294-5, S E., II, 290, Fr , 235 – d) Bλ. G.W , I, 174; S E , II, 116, Fr., 91 (5) FREUD (S) a) All , 432, Angl , 410; Fr , 364 – b) All , 438; Angl , 416; Fr , 369 – c) All , 411, Angl , 388-9; Fr , 344
- (6) Bλ. FREUD (S) *Über den Traum*, 1901. G W , II-III, 692-4, S E , V, 679-80; Fr., 151-5
- (7) Bλ. FREUD (S) *A note on the Unconscious in Psycho-Analysis*, 1912. *Das Unbewusste*, 1915. *Die Verdrängung*, 1915
- (8) FREUD (S) *Formulierungen über die zwei Prinzipien des psychischen Geschehens*, 1911 – a) G W , VIII, 231, S E , XII, 219 – b) G.W., VIII, 235; S E , XII, 223
- (9) FREUD (S.) *Bemerkungen über einen Fall von Zwangsneurose*, 1909 G W , VII, 389, S E , X, 163, Fr , 205
- (10) FREUD (S) *Die Disposition zur Zwangsneurose*, 1913. G W , VIII, 451; S.E., XII, 324-5
- (11) FREUD (S.). *Zur Einführung des Narzissmus*, 1914 – a) G W , X, 142, S E , XIV, 77 – b) G W , X, 146, S E , XIV, 80-1 – c) G.W., X, 141; S.E., XIV, 75
- (12) FREUD (S) «*Psychoanalyse*» und «*Libidotheorie*», 1923 G W , XIII, 231. S.E , XVIII, 257
- (13) FREUD (S) *Massenpsychologie und Ich-Analyse*, 1921 G.W , XIII, 111, S E , XVIII, 108, Fr , 121
- (14) FREUD (S) *Trauer und Melancholie*, 1915 – a) G W , X, 436, S F , XIV, 249; Fr , 204 – b) Bλ. G W , X, 438-9; S E , XIV, 251, Fr , 207
- (15) FREUD (S) *Das Ich und das Es*, 1923 – a) G W , XIII, 244, S E , XIX, 17, Fr., 170 – b) G W , XIII, 286, S E., XIX, 56, Fr , 214 – c) G W., XIII, 252-3; S E , XIX, 25, Fr , 179 – d) G W , XIII, 253, S E , XIX, 25; Fr , 179 – e) G W , XIII, 253; S E , XIX, 26; Fr , 179
- (16) FREUD (S.). *Abriss der Psychoanalyse*, 1938 G W , XVII, 129; S E., XXIII, 198-9, Fr , 74
- (17) Bλ. ιδιαιτέρως FREUD (S.). *Neurose und Psychose*, 1924, et *Der Realitätsverlust bei Neurose und Psychose*, 1924
- (18) Bλ. FREUD (S) *Metapsychologische Ergänzung zur Traumlehre*, 1915 G W X, 413, S E , XIV, 223; Fr , 165
- (19) In *La Psychanalyse*. P U F , Paris, vol 6, και ιδιαιτέρως το κεφ VI
- (20) Bλ. S E , XIX, 26

ΕΓΩ-ΉΔΟΝΗ – ΕΓΩ-ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

= D. : Lust-Ich – Real-Ich. – En : pleasure-ego – reality-ego. – Es. : yo placer – yo realidad. – Fr. : moi-plaistr – moi-réalité. – I. : io-piacere – io-realtà. – P. : ego-prazer – ego-realidade.

● *Όροι τούς οποίους χρησιμοποίησε ο Φρόντ κόνοντας άναφορά σέ μία γένεση τής σχέσης του ύποκειμένου μέ τόν έξωτερικό κόσμο και στή σχέση μέ τήν πραγματικότητα. Οί δύο όροι είναι πάντα άντιθετικοί μεταξύ τους, αλλά στά πλαίσια πολύ διαφορετικών παραδοχών γιά νά μπορέσει νά δοθεί ένας ενιαίος όρισμός, και μέ σημασίες όι όποιες άλληλοκαλύπτουν τόσο, ώστε είναι δύσκολο νά δοθούν πολλαπλοί και σαφώς διαχωρισμένοι όρισμοί.*

■ *Ό Φρόντ καθιέρωσε τήν άντίθεση μεταξύ έγώ-ήδονής και έγώ-πραγματικότητας, κυρίως στά έργα: Διατυπώσεις γιά τίς δύο άρχές τής ψυχικής λειτουργίας (Formulierungen über die zwei Prinzipien des psychischen Geschehens, 1911), Ένορμήσεις και προορισμός ένορμήσεων (Triebe und Triebchicksale, 1915) Έ άπάρνηση (Die Verneinung, 1925). Ές σημειωθεί κατ' άρχήν ότι αυτά τά κείμενα, τά όποία άντιστοιχούν σέ διαφορετικά στάδια τής φροϋδικής σκέψης, βρίσκονται σέ σχέση συνέχειας μεταξύ τους και δέν περιέχουν καμία άπό τίς άλλα-*

γές του όρισμού του εγώ, που επήλθαν κατά τη μετάβαση από την πρώτη στη δεύτερη τοπική.

1. Στο *Διατυπώσεις για τις δύο αρχές της ψυχικής λειτουργίας*, η αντίθεση μεταξύ εγώ-ήδονης και εγώ-πραγματικότητας συνδέεται με την αντίθεση μεταξύ αρχής της ήδονης* και αρχής της πραγματικότητας*. Ο Φρόντ χρησιμοποιεί εδώ τους όρους *Lust-Ich* και *Real-Ich* για να υποδηλώσει την εξέλιξη των ένορμήσεων του εγώ*. Οι ένορμήσεις, οι οποίες λειτουργούν αρχικά σύμφωνα με την αρχή της ήδονης, υποτάσσονται προοδευτικα στην αρχή της πραγματικότητας, αλλά η εξέλιξη αυτή εμφανίζεται βραδύτερη και λιγότερο ολοκληρωμένη στις σεξουαλικές ενορμήσεις, οι οποίες είναι πιά δύσκολα «έκπαιδεύσιμες» από τις ένορμήσεις του εγώ*. «Όπως τό εγώ-ήδονή δέν μπορεί νά κάνει τίποτε άλλο από τό νά έπιθυμεί και νά προσπαθει νά κερδίσει ευχαρίστηση και νά αποφυγει τή δυσαρέσκεια, έτσι και τό εγώ-πραγματικότητα δέν έχει τίποτε άλλο νά κάνει από τό νά τείνει πρός τό χρήσιμο και νά διασφαλίζεται από τίς ζημιές» (1). Άς σημειωθεί ότι τό εγώ εξετάζεται έδω κυρίως υπό τό πρίσμα τών ένορμήσεων, οι οποίες υποτίθεται ότι του παρέχουν ένα ενεργειακό υπόστρωμα· τό εγώ-ήδονή και τό εγώ-πραγματικότητα δέν είναι δύο ριζικά διάφορες μορφές του εγώ, αλλά όρίζουν δύο τρόπους λειτουργίας τών ένορμήσεων του εγώ, σύμφωνα με τήν αρχή της ήδονης και τήν αρχή της πραγματικότητας.

2. Στο *Ένορμήσεις και προορισμός ένορμήσεων* ή θεώρηση είναι και πάλι γενετική, αυτό που εξετάζεται όμως δέν είναι ούτε ή σύνδεση της μίας αρχής με τήν άλλη, ούτε ή εξέλιξη τών ένορμήσεων του εγώ, αλλά ή γένεση της αντίθεσης ύποκειμενο (εγώ) – αντικείμενο (έξωτερικός κόσμος) στό βαθμό που σχετίζεται με τήν αντίθεση ευχαρίστηση-δυσαρέσκεια.

Άκολουθώντας αυτήν τήν κατεύθυνση ό Φρόντ διακρίνει δύο φάσεις: τήν πρώτη όπου τό ύποκειμενο «... συνταυτίζεται με αυτό τό όποιο είναι ευχάριστο, ενώ ό έξωτερικός κόσμος με αυτό τό όποιο είναι αδιάφορο» (2 α) και τή δεύτερη όπου τό ύποκειμενο και ό έξωτερικός κόσμος βρίσκονται σε αντίθεση, όπως αυτό που είναι ευχάριστο με αυτό που είναι δυσάρεστο. Τό ύποκειμενο, στην πρώτη φάση, χαρακτηρίζεται εγώ-πραγματικότητα, στη δεύτερη, εγώ-ήδονή. Βλέπουμε ότι ή άκολουθία τών όρων είναι αντίστροφη από αυτήν του προηγούμενου κειμένου· αυτοί όμως οι όροι, και κυρίως ό όρος εγώ-πραγματικότητα, δέν έκλαμβάνονται με τόν ίδιο τρόπο: ή αντίθεση μεταξύ εγώ-πραγματικότητας και εγώ-ήδονης τοποθετείται έδω πρίν από τήν εισαγωγή της αρχής της πραγματικότητας, ενώ τό πέρασμα από τό εγώ-πραγματικότητα στό εγώ-ήδονή «... πραγματοποιείται με τήν επικράτηση της αρχής της ήδονης» (2 β).

Αυτό τό «εγώ-πραγματικότητα της αρχής» χαρακτηρίζεται έτσι από τόν Φρόντ, επειδή «... διακρίνει τό έσωτερικό και τό έξωτερικό σύμφωνα με ένα σημαντικό αντικειμενικό κριτήριο» (2 γ), πρόταση τήν όποία μπορούμε νά κατανοήσουμε με τόν άκόλουθο τρόπο: είναι πράγματι μία κατ' αρχήν αντικειμενική θέση τό νά αναφέρονται στό ύποκειμενο οι αισθήσεις ευχαρίστησης και δυσαρέσκειας χωρίς νά αποδίδονται στις ιδιότητες του έξωτερικού κόσμου, ό όποιος είναι αυτός καθαυτός αδιάφορος.

Πώς συγκροτείται τό εγώ-ήδονή; Τό ύποκειμενο, όπως και ό έξωτερικός κόσμος, βρίσκεται διχασμένο σε ένα ευχάριστο μέρος και ένα δυσάρεστο μέρος· από έδω προέρχεται μία νέα κατανομή, όπου τό ύποκειμενο συμπύκνεται με ό,τι

είναι ευχάριστο και ό κόσμος μέ ό,τι είναι δυσάρεστο· αυτή ή κατανομή γίνεται μέ μία ένδοβολή* τών αντικειμένων του έξωτερικού κόσμου, πού αποτελούν πηγή ευχαρίστησης και μέ τήν προβολή* πρός τά έξω αυτού τό όποιο αποτελεί αίτία δυσαρέσκειας στό έσωτερικό. Αύτή ή νέα θέση του ύποκειμένου επιτρέπει τόν όρισμό του ως «καθαρό έγώ-ήδονή», έφ' όσον κάθε τί δυσάρεστο βρίσκεται έξω.

Παρατηρούμε ότι, στό *Ένορμήσεις και προορισμός ένορμήσεων*, ό όρος έγώ-ήδονή δέν σημαίνει μόνο τό έγώ τό όποιο διέπεται από τήν άρχή της δυσαρέσκειας-ευχαρίστησης, αλλά τό έγώ τό όποιο ταυτίζεται μέ τό ευχάριστο σέ αντίθεση μέ τό δυσάρεστο. Σύμφωνα μέ τή νέα αυτή έκδοχή, αυτό τό όποιο συνιστά τήν αντίθεση είναι πάλι δύο φάσεις του έγώ, οι όποιες, όμως, αυτήν τή φορά όρίζονται από μία τροποποίηση του όριου του και τών περιεχομένων του.

3 Στο *Ή άπάρνηση* ό Φρόντ χρησιμοποιεί άκόμη τή διάκριση μεταξύ έγώ-ήδονής και έγώ-πραγματικότητας, άκολουθώντας τήν ίδια κατεύθυνση, όπως στό προηγούμενο κείμενο: πώς όργανώνεται ή αντίθεση ύποκειμενο-έξωτερικός κόσμος; Ή έκφραση «έγώ-πραγματικότητα της άρχής» δέν χρησιμοποιείται επί λέξει, ώστόσο δέν φαίνεται νά έχει εγκαταλείψει ό Φρόντ αυτήν τήν ιδέα, έφ' όσον έπιμένει ότι ευθύς έξ άρχής τό ύποκειμενο διαθέτει μία αντικειμενική πρόοδωση στην πραγματικότητα: «Στήν άρχή, ή ύπαρξη της άναπαράστασης άποτελεί μία έγγύηση της πραγματικότητας του άναπαριστωμένου» (3 a).

Ή δεύτερη φάση, δηλ. του «έγώ-ήδονή», περιγράφεται μέ τούς ίδιους όρους όπως στό *Ένορμήσεις και προορισμός ένορμήσεων*: «Τό άρχικό έγώ-ήδονή (...) έπιθυμεί νά ένδοβάλει ότιδήποτε είναι καλό και νά άπορρίψει πρός τά έξω ότιδήποτε είναι κακό. Γι' αυτό (τό έγώ) τό κακό, τό ξένο πρός τό έγώ, αυτό πού βρίσκεται έξω, είναι στην άρχή ταυτόσημο» (3 b).

Τό «όριστικό έγώ-πραγματικότητα» αντιστοιχεί σέ μία τρίτη φάση, τή φάση κατά τήν όποια τό ύποκειμενο προσπαθεί νά ξαναβρεί στον έξωτερικό κόσμο ένα πραγματικό αντικείμενο, τό όποιο αντιστοιχεί στην άναπαράσταση του πρωταρχικά ίκανοποιητικού και χαμένου αντικειμένου (δλέπε: Έμπειρία ίκανοποίησης): έδώ βρίσκεται τό έλατήριο της δοκιμασίας της πραγματικότητας*...

Αύτή ή μετάβαση από τό έγώ-ήδονή στό έγώ-πραγματικότητα έξαρτάται, όπως φαίνεται και στό *Διατυπώσεις γιά τίς δύο άρχές της ψυχικής λειτουργίας*, από τήν εγκατάσταση της άρχής της πραγματικότητας.

*

Ή αντίθεση μεταξύ έγώ-ήδονής και έγώ-πραγματικότητας δέν έχει ποτέ ένταχθεί από τόν Φρόντ στό σύνολο τών μεταψυχολογικών του άπόψεων και ιδιαίτερα στή θεωρία του έγώ ως συστήματος του ψυχικού όργάνου. Τό ένδιαφέρον πού θά είχε ή εγκατάσταση μιας τέτοιας σύνδεσης είναι ώστόσο προφανές: αυτό θά διευκόλυνε τή λύση όρισμένων δυσκολιών της ψυχαναλυτικής θεωρίας του έγώ:

1. Οι φροϋδικές άπόψεις σχετικά μέ τήν εξέλιξη του έγώ-ήδονή – έγώ-πραγματικότητα συνιστούν μία προσπάθεια νά εγκατασταθεί μία διαμεσολάδη-

ση, μία γένεση, άκρη και μυθική, μεταξύ του βιοψυχολογικού άτόμου (όπως έμεις θεωρούμε τό «έγω-πραγματικότητα τής άρχής» πού πρότεινε ό Φρόντ) και του έγω ως ψυχικού συστήματος.

2. Οι ίδιες άπόψεις θεωρούν ως έλατήριο αυτής τής γενετικής διαδικασίας τής άρχέγονες ψυχικές έπιχειρήσεις τής ένδοβολής και τής προβολής, διά τών όποιων συγκροτείται τό όριο ενός έγω πού διαχωρίζει ένα έσωτερικό και ένα έξωτερικό.

3. Έχουν τήν άξία νά καταργούν τό διαφορούμενο - τό όποιο συνεχώς έμφανίζεται στήν ψυχαναλυτική θεωρία - όρων όπως ό πρωτογενής* ναρκισσισμός, στό θαμνό πού πολλοί έννοούν μέ αυτό μία ύποθετική άρχέγονη κατάσταση, κατά τήν όποία τό ύποκείμενο δέν έχει καμία πρόσβαση, έστω και στοιχειώδη, στόν έξωτερικό κόσμο.

(Μετ Α Χ)

(1) FREUD (S.) G W , VIII, 235 ; S E , XII, 223

(2) FREUD (S) - a) G W , X, 227 ; S E., XIV, 135, Fr , 57 - b) G W , X, 228 ; S E , XIV, 135-6, Fr , 58 - c) G W , X, 228 ; S E , XIV, 135-6 ; Fr , 58

(3) FREUD (S) - a) G W., XIV, 14, S E , XIX, 237 ; Fr , 176 - b) G W , XIV, 13 ; S E., XIX, 237, Fr , 175-6

ΕΓΩ (ΙΔΕΩΔΕΣ -)

= D. : Idealich. - En. : ideal ego. - Es. : yo ideal. - Fr. : moi idéal. - I. : io ideale.
- P. : ego ideal.

● **Ένδοψυχικός σχηματισμός, τόν όποιο όρισμένοι συγγραφείς διαφοροποιούν από τό ιδεώδες του έγω και όρίζουν ως ένα ιδεώδες ναρκισσιστικής παντοδυναμίας, πού συγκροτείται μέ πρότυπο τόν παιδικό ναρκισσισμό.**

■ Ό όρος *Idealich* δημιουργήθηκε από τόν Φρόντ και συναντάται στό έργο του *Είσαγωγή στόν ναρκισσισμό* (*Zur Einführung des Narzissmus*, 1914) και *Τό έγω και τό αυτό* (*Das Ich und das Es*, 1923). Δέν ύπάρχει όμως στό κείμενά του ή έννοιολογική διάκριση ανάμεσα σέ *Idealich* (ιδεώδες έγω) και *Ichideal* (ιδεώδες του έγω).

Όρισμένοι συγγραφείς, προεκτείνοντας τή σκέψη του Φρόντ, χρησιμοποίησαν τό ζεύγος τών δύο αυτών όρων για νά δηλώσουν δύο διαφορετικούς ένδοψυχικούς σχηματισμούς.

Συγκεκριμένα, ό Nunberg θεωρεί ότι τό ιδεώδες έγω είναι σχηματισμός γενετικά προγενέστερος του ύπερεγώ: «Τό ακόμα άνοργάνωτο έγω, τό όποιο αισθάνεται ένωμένο μέ τό αυτό, άντιστοιχεί σέ μία ιδεώδη κατάσταση...» (1). Σύμφωνα μέ τή θεωρία αυτή, τό άτομο έγκαταλείπει προοδευτικά, κατά τήν πορεία τής ανάπτυξης του, τό ναρκισσιστικό αυτό ιδεώδες και ποθει νά τό ξαναβρεί, πράγμα πού παρατηρείται κυρίως, αλλά όχι άποκλειστικά, στίς ψυχώσεις.

Ό D. Lagache ύπογράμμισε τό ένδιαφέρον τής διάκρισης ανάμεσα στόν πόλο ταυτίσεων πού άντιπροσωπεύει τό ιδεώδες έγω και τόν πόλο πού συγκροτείται από τό ζεύγος ιδεώδες του έγω-ύπερεγώ. Για τόν Lagache τό ιδεώδες έγω άποτελεί άσυνείδητο ναρκισσιστικό σχηματισμό, όι άπόψεις του όμως δέν συμπίπτουν